

Tako ju kažeta besedi, v kateri sta sežela največje komplekse svojih osebnosti. Duh teh dveh besed, ki bosta za zmeraj zvezani z njunima človečnostima, preveva vse njuno delo in življenje. Samo ta dva para besed sta pravi posodi za njuni biti, sta prava izraza za veliko božjo misel, ki je ustvarila oba, romarja in Prometeja, in ki izrazita, na prvi pogled vidna, sama od sebe sije iz njiju, da je ni moči ne skriti ne ponarediti, kakor je ni bilo mogoče pridobiti. Mogla sta ji samo služiti.

J. Vidmar.

Polemika

„Jadovanka za teletom“ ali „Knjižarsko združenje“ daje avtorjem lekcije o „korektnosti“. Belgrajska „Politika“ je v svoji št. 9010 z dne 16. jun. priobčila izjavo „Knjižarskega združenja Kraljevine Jugoslavije u Beogradu“ o raznih knjigah, ki so jih udeleženci kongresa PENkluba v Dubrovniku prejeli v dar. Uredništvo lista je izjavo s svoje strani podčrtalo s tem, da jo je opremilo z naslovom, segajočim čez tri kolone: „Zašto su strani pisci dobili utisak da kod nas postoji samo slovenačka, hrvatska i — jugoslovenska književnost?“ „Udruženje“ govori najprej o antologiji „Jugoslavische Dichter“, ki jo je v 500 izvodih izdalo belgrajsko založništvo „Narodna prosveta“ in jo razdelilo med udeležence kongresa, nato pa navede gloso nekega — neimenovanega — pač belgrajskega jutranjika, ki jo je napisal ob tej antologiji, da se „nijedan drugi izdavač nije setio da učini slično delo u korist književnosti od koje živi... ma da postoji i Udruženje knjižara koje je za ovu priliku trebalo da se potruži za jedan sastanak odnosno toga šta da učini... povodom dolaska eminentnih duhova celoga sveta... Sasvim bi drukčije izgledalo da su, pored ove antologije... na nemačkom, izdati i jedna antologija pripovedaka na francuskom i jedna zbirka eseja na engleskom.“

„Udruženje“ sicer pravi, da mišljenje tega lista o književnih in izdajateljskih vprašanjih nikakor „ne more biti merodavno“, vendar pa je to priliko porabilo za neke vrste obrambo samega sebe. Najprej se pritožuje, da se „Jugoslovenski PENklub“, ni spomnil „Udruženja“ ali vsaj kakih uglednejših njegovih članov, da bi jih kot goste povabil na kongres ali vsaj pred kongresom na sestanek, na katerem bi se skupno posvetovali, kaj se naj ob tej priliki stori za propagando naše književnosti. Založniki so pač dobri, kadar treba iskati krivce za „krizo knjige“, kadar pa se vrši kak kongres, pa izvedo zanj samo iz časnikov. Velika, z ozirom na sedanje finančno krizo naravnost ogromna vsota, ki jo je PENklubu dala država za ta kongres na razpolago, je delno bila pač tudi določena za izdajo reprezentativnih del naše književnosti, in naši založniki, tako zatrjuje „Udruženje“, če bi bili v ta namen povabljeni, „ne bi žalili truda i materijalnih žrtava da što potpunije i što lepše prikažu evropskim piscima njihovu jugoslovensku braću, ne tražeći za to nikakve pomoći ni pridržke, sem moralnoga priznanja.“

Ker pa se vse to ni zgodilo, se „Udruženje“ naekrat postavi v pozo užaljene device, ki ni dobila vabila na ples, ter z iztegnjenim prstom opozarja na sramote, ki so se vršile na tej zabavi, kamor ni bila povabljena niti za gardedamo. Čujmo: „Da je bilo, dakle, više planskog rada i više osećanja korektnosti (sic!) medju našim piscima, Knjižarsko udruženje i njegovi članovi, koji se bave izdavanjem knjiga, pokazali bi se dostojni poverenja. A tada se ne bi desilo (sic!) da u Ljubljani izlazi „Blätter aus der slowenischen Lyrik“ i „Slowenische Erzähler“ niti bi se dogodilo da se u ruke stranaca daje „La Slovénie“,

brošura, u kojoj se govori „o posebnoj, slovenačkoj grupi“, a još manje (sic!) bi se desilo da Matica hrvatska izdaje „Kroatische Dichtung“ i „Anthologie des conteurs Croates Modernes“, tako da neupućeni stranci, kojima su sve te divno opremljene knjige poklanjane, nisu mogli da se snadju medju 6 knjiga od kojih je, na našu sramotu (sic!), samo jedno, beogradsko izdanje „Narodne prosvete“, nosilo jugoslovenski naziv, a ostale publikacije jedino plemenska imena!“

Vse to besedovanje je samo golo in gladko slepomišenje. Pribijmo najprej par stvari, ki jih „Udruženje“ ali ne ve, ali ne mara vedeti, ali ne mara povedati. Pri nas ne eksistira nikak „Jugoslovenski PENklub“, pač pa trije popolnoma samostojni centri Ljubljana, Zagreb, Beograd, ki živijo v zgledni harmoniji in prijateljsko sodelujejo že nekaj let, „Udruženje“ pa se je rodilo šele letos. Kongres v Dubrovniku ni bil nikaka skrivnost udeleženih avtorjev, o kateri je „Udruženje“ šele v zadnjem trenutku izvedelo iz časnikov, o njem se je javno pisalo in govorilo že lani, ko je bil v Budapešti sklenjen. O pripravah za kongres pa se je po našem časopisju pisalo že mesece prej, ko se je vršil. Avtorji, ki so te knjige izdali, so že vedeli, da se jim ni treba obračati na „Udruženje“ po dovoljenje za to, saj mu za taka dejanja niso odgovorni. Prej naj „Udruženje“ za te izdaje pokliče na odgovor svoje člane, ki so te nesrečne knjige izdali; njih naj prime za ušesa, če ima tako dolge in močne roke! Besedičenje o „neupućenih“ tujcih pa je naivno ali se tako dela; ti „tujci“ so namreč tudi člani PENkluba in baš zaradi tega o naših književnih razmerah prav dobro poučeni, mnogi celo bolje ko naše „Knjižarsko udruženje“!

„Hinc illae lacrimae!“ se zablisne človeku, ko čita nadaljevanje: „Da su se, medjutim, sva znatna materijalna sredstva, upotrebljena za izdavanje ovih knjiga, sabrala i upotrebila kao što treba, knjižarsko udruženje bi nesumnjivo ta sredstva još više pojačalo svojim obolom. Tako bi se ispunila želja pomenutog jutarnjeg lista da pored antologije pesama bude objavljena i po jedna jugoslovenska zbirka pripovedaba na francuskom, kao i izbor ogleda na engleskom, te strani pisci ne bi otišli iz naše zemlje sa uverenjem da uticaj nemačke kulture triumfuje u Jugoslaviji i da je naš prozor za Evropu okrenut jedino prema Nemačkoj, baš u trenutku kad se najbolji nemački pisci nalaze u emigraciji, a njihove knjige bacaju na lomače.“ Stvar bi bila torej povsem v redu, če bi se bil ves denar, ki je bil potreben za izdajo teh nesrečnih knjig, dal na razpolago „Udruženju“! Ono bi primaknilo še svoj obol, potem pa naredilo vse, „kao što treba.“ Ker so „Jugoslavische Dichter“ že izšli, bi poskrbelo, da se izdajo še „Jugoslavische Erzähler“ itd. Poskrbelo pa na način, ki se mu ravno ob prvi knjigi zdi edino pravilen. Da v knjigi, ki se imenuje „Jugoslavische Dichter“, ni ne enega slovenskega pesnika, se zdi namreč „Udruženju“ popolnoma „korektno“ in prav — ali pa mu to dejstvo mogoče ni znano?! „Udruženje“ namreč misli, da treba dati stvar samo njemu v roke, pa bo na mah izginilo iz sveta vse to, kar se n. pr. v nemščini imenuje „Slovenische Erzähler“, v francoščini „Conteurs Croates“, in podobne reči. Ali pa bo vsaj pazilo na to, da tuji svet o eksistenci takih reči ne bo nič izvedel! Besedičenje o triumfu nemške kulture med nami pa je samo zavijanje oči, preračunano za ne-poučene ljudi. Naj „Udruženje“ samo povpraša svoje člane, kaj bi rekli, če bi se — recimo na njegov predlog — prepovedal uvoz nemških knjig in bi „uticaj nemačke kulture“ naenkrat izginil iz njihovih poslovnih knjig. „Udruženje“ si očitvidno pripisuje moč, ki je nima, in si lasti pravice, ki mu ne gredo. Sploh si ni prav

na jasnem glede svojega položaja in svoje funkcije. Kaj naj n. pr. rečemo o ljudeh, ki dostojanstveno zatrjujejo, da „ne idu, gde ih ne zovu“, takoj v sledečem stavku pa se pritožujejo, da niso bili povabljeni na slavnostno večerjo. Zato pač lahko mirno pridemo na dnevni red preko vsega, kar govorijo o „korektnosti“ in sramoti“.

„Udruženje“ ima še vedno vse možnosti, da „stranim književnicima dostojno prikaže ne samo savremenu književnost, nego i svu našu klasiku.“ Samo naj založi knjig, kolikor se mu v ta namen treba zdi, in v jeziku, ki se njemu primeren zdi. Adrese udeležencev dubrovniškega kongresa mu bodo na razpolago. „Blizu je Bagdad, blizu je i aršin!“ Uverjeno je lahko, da bo deležno največjega in vsestranskega „moralnega priznanja“.

Dr. Joža Glonar.

„Stvaranje jezičnog jedinstva našega naroda.“ Zaradi članka dr-ja Kićovića, ki je pod gornjim naslovom izšel pred časom v „Sokolski Prosveti“, sem v predzadnji številki „Sodobnosti“ na tem mestu naslovil Jugoslovanskemu Sokolskemu Savezu tri javna vprašanja o odnosu sokolstva do slovenske narodne eksistence. Savez kajpada ni odgovoril. Pač pa je izšel v „Sokolskem glasniku“ pod starim naslovom nekak odgovor dr-ja Kićovića samega, v „Sokolski Prosveti“ pa članek njegovega urednika Fr. Malina, ki razpravlja o skladnosti Kićovićevih izvajanj z duhom jugoslovanskega sokolstva.

Dr. Kićović, ki je pri ostvarjanju jezikovnega edinstva pristaš načina suaviter in modo, fortiter in re, vztraja pri svojem jugoslovenstvu z vso odločnostjo in nekako s ponosom zagotavlja: „Ja ne kažem slovenački jezik, nego narečje, kao što ne kažem slovenački narod nego pleme“.

Njegovo razpravljanje, ki se vse giblje v tem duhu, vsebuje dva argumenta, na katera se zdaj prvič opira v svojem članku. Prvi od teh dveh je za nas star in znan. To je primer Italije in Nemčije, pri katerih je dr. Kićović kakor vsi njegovi somišljeniki popolnoma pozabil upoštevati dejstvo, da so imeli Italijani in tudi Nemci enoten književni jezik že zdavnaj pred zedinjenjem in z jezikom tudi enotno kulturo. Ta argument je tedaj piškav, zanimiv pa je zaradi tega, ker se ga naši jugosloveni že zdavnaj sramujejo in ga javno taje. Še očitnejši primer nedomišljenosti pa je drugi njegov argument. Napetosti, ki jih med nami tako po nepotrebnem ustvarja jugoslovenska ideologija, primerja zgodovinsko izobraženi mož z napetostmi in boji za časa Dositeja Obradovića in Vuka Karadžića. Po njegovem, pač očitno preprostem tolmačenju je Vukov boj za srbski ljudski jezik zoper cerkveno slovanskega sličen boju jugoslovenov zoper slovenščino za enoten jezik. In Vuk je po njegovem mnenju „pobedio zato što je propovedao jednu istinu, koju su njegovi protivnici shvatali teško, i pobedio je zato što je u borbu za tu istinu uneo sav svoj zanos, svu svoju intelektualnu snagu in svu svoju životnu energiju“. Če smem govoriti nekoliko manj zanosito in nekoliko bolj stvarno, moram reči, da je Vuk zmagal zato, ker se je boril za nekaj naravnega in zoper nekaj nenaravnega ali umetnega, boril se je za jezik „govedarjev“, kakor so tedaj dejali, zoper jezik, ki je bil njegovemu narodu tako ali drugače vsiljen. Če to preprosto razlago prenesete na naš primer, boste videli, da se tudi mi ne borimo za nič drugega kakor za jezik govodarjev, seveda naših, in zoper tuje jezikovno občilo. Premislite to in pojasnilo se vam bo, kdo koga ne more razumeti in kdo bo zmagal, če naravni zakoni še niso izgubili svoje moči.

Nato govori dr. Kićović v istem smislu o Gaju in o Vrazu, o katerem pravi: „Vraz nije pobedio, jer v njegovu plemenu za ono vreme nije bilo autoriteta Gajeva

kova da jednu korisnu istinu privede u stvarnost“. Zopet se motite, g. Kićović. Med Slovenci je tedaj živel avtoritativen mož, ne „Gajeva kova“, temveč vse drugačnega kova in ravno ta mož se je najodločneje uprl Vrazu in njegovemu štokavskemu ilirstvu. To ni bil nihče drugi kakor Prešeren, genij, ki mu boste zaman iskali podobnega na vsem slovanskem jugu preteklih in sedanjih časov.

Tako je z močjo Kićovićevih argumentov, kajti drugače tudi ne more biti. Aprioristične himere se ne dajo zagovarjati z umnimi razlogi, tako tudi ne Kićovičeva, pa če je tudi tisočkrat v skladu z duhom jugoslovanskega sokolstva, kakor izjavlja na koncu svojega sestavka.

To njegovo sklepno trditev, ki nas kot narod, v katerem živi in se udejstvuje imenovana organizacija bolj zanima, kakor pa dokazi g. Kićoviča, potrjuje, kakor že omenjeno, tudi urednik „Sokolske Prosvete“ Fr. Malin v 6. št. svojega lista. Njegove besede so takele: „On (Kićović) taj problem rešava, kako to jugoslovenska misao zahteva. Jugoslovenska misao to je sokolska misao, zato je taj članak napisan u duhu sokolskom, u duhu naših puteva i ciljeva, i u duhu jednoglasnog zaključka godišnje skupštine J. S. S., održane u Djakovu godine 1926.“ Tako piše urednik v začetku članka, v katerem zagovarja in podpira Kićovičeva izvajanja. Na koncu ponovi svojo trditev še enkrat: „Za nas je pored svega najvažnije, da je članak napisan u sokolskom duhu i da je u njemu izražena čista sokolska i jugoslovenska misao. Pravi Soko taj članak mora da odobri...“

To je torej posredni odgovor na naša vprašanja, odgovor, ki mora biti vsakomur popolnoma razumljiv.

Josip Vidmar.

Kritika

Miško Kranjec: Predmestje. Roman. Krekova knjižnica. Izdala Delavska založba v Ljubljani 1935. Strani 217.

Za podobo, ki si jo občinstvo in kritika ustvarjata o nekem avtorju, gotovo ni ugodno, če njegova dela izhajajo v časovno prevrnjeni zaporednosti, tem manj, če je avtor še mlad, to se pravi, če je njegova tvornost v naglem razvoju in napredovanju. V ta neugoden položaj je prišel Miško Kranjec s svojimi večjimi spisi, ki so nastali v zaporednosti: „Predmestje“, „Življenje“, „Težaki“, izšli pa so „Težaki“ kot prva in „Predmestje“ kot tretja in doslej zadnja njegova knjiga, zaradi česar se bo marsikomu zdelo, da Kranjčeva pisateljska krivulja pada, dočim dokazuje njegov novelistični razvoj, ki je časovno bolj verodostojen, neprestano in pomembno napredovanje. Eno korist pa ima pisatelj od takega reda: s svojim zrejšim delom je zajamčil tudi prvencem pozornost in razumevanje, ki bi ju bili sicer komaj deležni.

„Predmestje“ je glede na marsikaj začetniško delo in je vrhu tega po snovi zajeto iz mestnega življenja, ki Kranjcu ni, oziroma vsaj ni bilo tako razumljivo in znano, kakor mu je prekmurska vas. Vendar vprašanje okoline gotovo ni stvar, za katero knjiga prav za prav boleha. Marveč element, v katerem je najbolj prizadeta, je očitno kompozicija, nedostatnost, ki sem jo poudarjal že glede „Življenja“ in deloma celo glede „Težakov“. Kompozicija, kakor jo imam pri tem v misli, pa ne pomeni morda vnanje razpredelitve snovi, marveč tako urejenost literarnega dela, da ima vse značilnosti iz življenjske neizmernosti smotrno izrezane, smiselno razčlenjene in vendar krepko enotne, žive celote — organizma; svojstvo, ki je posledica naravno in plodno omejenega, enotnega in doslednega interesa za neki življenjski kompleks.